

Kriminelle asylsøkere

Metoderapport til SKUP 2013

Per Anders Johansen og Andreas Bakke Foss, Aftenposten

Tittel på prosjektet: Kriminelle asylsøkere

Hvor og når publisert:

3. ti 24. september 2013 i Aftenpostens morgenutgave, aftenposten.no og på Aftenpostens iPad og mobilapper.

Redaksjonens adresse:

Aftenposten
Postboks 1 Sentrum
0051 Oslo
Telefon: 22 86 30 00

Journalistene og kontaktinformasjon:

Per Anders Johansen – Mobil: 975 40 345 E-post: per.anders.johansen@aftenposten.no

Andreas Bakke Foss – Mobil: 977 66 389 E-post: andreas.bakke.foss@aftenposten.no

Postadresse: Aftenposten, Postboks 1 Sentrum, 0051 Oslo

Begge to er tilknyttet Aftenpostens samfunnsavdeling.

Innhold

1 Publiserte artikler i Aftenpostens morgenutgave, ap.no, iPad- og i mobilutgaven.....	3
2 Innledning.....	4
3 Når og hvordan kom arbeid i gang, hva var ideen som startet det hele?.....	5
4 Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?.....	6
5 Hva var genuint nytt ved sakene?.....	6
6 Organiseringen av arbeidet, metodebruk og kildebruk	7
7 Problemer underveis: Motstand, stigmatisering og balansering	15
8 Vedlegg: Artikkene og lenker	18

1 Publiserte artikler i Aftenpostens morgenutgave, ap.no, iPad- og i mobilutgaven

3.september 2013:¹

- *Over halvparten av de dømte dømmes for narkolovbrudd
- *Søker asyl og driver Oslos narkohandel.
- *-Bidrar til å svekke tilliten til asylordningen

4. september 2013:

- *Her blir fire asylsøkere avslørt
- *Her tømmer de fire asylsøkerne butikken
- *39 300 asylsøkere registrert uten ID-papirer

6. september 2013:

- *«Nærmest lovløse tilstander»/Her blir de fleste tatt for narkosalg
- *Her skjer kriminaliteten
- *Selger en million smuglersigaretter i uken i Oslo

7.september 2013:

- *Menneskesmugler fri fordi norske fengsler er fulle

9. september 2013:

- *Kjøper falsk asylbevis for 1500-4000 kr
- *Har 14 jobber og jobber 153 timer i uken – på papiret

14.september 2013:

- *Grenseløse gjengangere – nyhetsfeature.

15.september 2013:

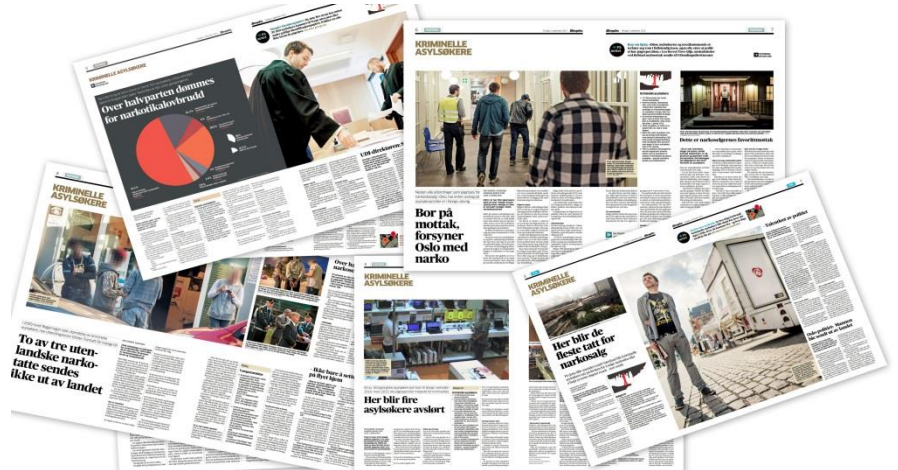
- *Søkte asyl i Norge og syv andre land.
- *Stjålet mobil er på Afghanistan-tur.

23.september 2013:

- *Bare en av tre narkoselgere blir utvist

24.september:

- *Halvparten av narkoselgerne hadde søkt asyl.

¹ Artiklene ligger i sin helhet som vedlegg bakerst i rapporten.

2 Innledning

- Statsborgerskap?

Dommerfullmektig Halvor Haneborg Finne sitter sammen med to meddommere og er i gang med å ta personalia av den 30-år gamle asylsøkeren i lille sal 529 i Oslo tingrett.

- Guinea.

30-åringen er tiltalt ble utvist fra Norge med innreiseforbud i fem år i september 2011. To dager etter at han kom til Norge 5. juni i år, ble han pågrepet av politiet. Med narkotika. Denne augustdagen erkjenner asylsøkeren straffskyld. Han blir dømt til fengsel i 100 dager for brudd på innreiseforbud og ulovlig oppbevaring av narkotika. Da han ble dømt hadde han allerede sittet 79 dager i varetekt.

Halvannen uke etterpå slipper han ut og blir fraktet til Oslo Lufthavn og sendt med flyet tilbake til Spania.

I fjor kom det nesten 10 000 asylsøkere til Norge. Det bodde nesten 16 000 personer på norske asylmottak. 33 prosent av beboerne hadde i fjor høst endelig avslag på asylsøknaden, og dermed utreiseplikt. Men mange av dem skal hjem ender opp som notorisk kriminelle fra norske asylmottak.

Kriminalitet blant asylsøkere er et tema som stadig har kommet opp både i mediene og i den politiske offentlige debatten i Norge. Enkelt saker omtales og blåses opp i mediene både lokalt og nasjonalt, men det er en stor mangel på kunnskap om hvor mye og hva slags kriminalitet det er snakk om. Mangelen på kunnskap brukes på begge sider i den pågående innvandringsdebatten som bølger frem og tilbake.

Hvor mange asylsøkere begår egentlig kriminalitet? Hva slags kriminalitet begår de? Bruker de asylmottakene som utgangspunkt? Hvor stor andel representerer de av totalen?

Det finnes per dags dato ingen offisiell statistikk i Norge som kan si noe om omfanget av kriminalitet begått av asylsøkere i Norge. Politiet sier de ikke registrer slik bakgrunn.

Domstolene har heller ikke statistikk over domfelte asylsøkere, eller personer som er i Norge ulovlig. «I domstolenes statistikk er en sak en sak og et menneske et menneske», som de svarte Aftenposten da vi spurte.

For å finne svaret systematiserte og kategoriserte vi bakgrunnen til tiltalte asylsøkere i 352 avsagte dommer, flere tusen sider, fra tingretten i Oslo, Asker og Bærum, Follo og Nedre Romerike fra 1. januar 2011 til 21. august 2013. Dommene var alle avsagt mot personer som enten bor på norske asylmottak, har hatt status som asylsøker men har fått avslag på søknaden, oppholder seg her ulovlig eller er asylsøker i Schengen og er i Norge uten fast bopel.

3 Når og hvordan kom arbeid i gang, hva var ideen som startet det hele?

I flere år har vi begge jobbet med saker og prosjekter som omhandler asyltilstrømmingen til Norge. I tillegg har vi sammen tidligere jobbet med organisert kriminalitet, Oslos narkotikamarked og utviklingen i de åpne russcenene i hovedstaden.

Vi har snakket med folk som er involvert i markedet, pratet med asylsøkere som selger narkotika på Vaterland i Oslo.

Flere ganger har vi disse årene snakket sammen om antallet asylsøkere som selger narkotika, mange av dem uten oppholdstillatelse, uten et sted å bo, med asylstatus i andre Schengenland.

I bakgrunnssamtaler med sentrale aktører som politiet og utlendingsmyndighetene har vi det siste året fått tegnet et interessant bilde som på mange måter også er en bekreftelse på egne opplevelser og antagelser:

Stadig mer av narkotikavirksomheten på gateplan i Oslo (kjøp/salg og distribusjon) drives av personer som bor og oppholder seg på norske asylmottak, både lovlig og ulovlig, ofte uten dokumenter på hvem de egentlig er. Dette skaper utfordringer for politiet, som bruker store ressurser både på å dokumentere hvem de er, hvor de kommer fra og skal sendes tilbake til.

I enkeltsaker hadde vi tidligere beskrevet hvordan papirløse asylsøkere ble pågrepet for narkotikasalg i politiets aksjoner. Stadig oftere i arbeidet med saker og i samtaler med sentrale aktører fikk vi høre at de mente en betydelig del av narkotika-, rans- og vinningskriminaliteten i Oslo ikke bare i mange tilfeller begås av asylsøkere, men også organiseres fra asylmottak. Dette ble vi mer og mer nysgjerrige på.

Etter å ha sjekket med flere instanser var det imidlertid ingen som kunne dokumentere denne påstanden i omfang som tall eller ressurser brukt. Det fantes ingen offisiell statistikk eller dokumentasjon over asylsøkere som begår kriminalitet. Ikke hos domstolene. Ikke hos politiet, som bare registrerer statsborgerskap. Ikke hos myndighetene. Bare antagelser, et inntrykk. En følelse.

Det var ideen som startet det hele. Vi måtte finne en måte vi kunne dokumentere dette på. Få et tall på påstandene.

I starten av april i fjor tok vi med ideen til en journalistisk workshop der journalister med prosjektideer kunne få hjelp av nyhetsledere og gode og inspirerende kollegaer fra alle avdelinger i huset til å utvikle ideen og komme i gang.

Da Aftenposten etterpå utlyste en intern konkurranse der vi kunne søke om prosjektstøtte til graving, søkte vi.

Noen av kriteriene sjefredaktøren satt for prosjektstøtten var at prosjektet tematisk skulle bygge opp om Aftenpostens profil, det skulle kunne skape samfunnsendring, bevege Norge og det skulle realiseres som et multimedialt løp, med bruk av levende bilder, nettinnsikt og leserinvolvering.

18 søknader kom inn. Syv ble innvilget. Deriblant vårt prosjekt. I juni begynte vi for alvor arbeidet med datainnsamling. Målet var å presentere flere saker før valgdagen i september.

4 Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet?

Innledningsvis var det tre sentrale spørsmål vi ønsket å svare på gjennom prosjektet:

- Finne en måte å dokumentere og tallfeste hvor stor andel av den totale kriminaliteten som begås av personer med status som asylsøkere i Norge, eller personer som er asylsøkere i Schengen og oppholder seg i Norge uten fast bopel eller uten grunnlag for asylstatus i Norge.
- Finne ut hvilke type kriminalitet personer registrert som asylsøkere begår mest av og hvilken bakgrunn de som begår denne kriminaliteten har.
- Dokumentere hvordan kriminalitet ofte organiseres fra asylmottakene og at det i svært liten grad drives tilsyn fra politi og andre myndigheter ved mottakene.

Disse spørsmålene behandles fortløpende i kommende kapitler og avsnitt der vi beskriver researchen og metodebruken.

5 Hva var genuint nytt ved sakene?

Arbeidet vårt ga følgende ny informasjon vi publiserte i en rekke artikler, som tidligere ikke er dokumentert av hverken av politiet, utlendingsmyndighetene eller forskere:

1. Aftenposten gjorde den hittil mest omfattende kartleggingen noen gang av kriminalitet begått av asylsøkere² i Oslo-regionen.
2. Viste at besittelse og oppbevaring av narkotika er et av tiltalepunktene i over halvparten av dommene der asylsøkere er domfelt.
3. Dokumenterte hvordan store deler av det åpne narkotikasalg i Oslo skjer gjennom selgere som har søkt asyl – og bruker den lange saksbehandlingstiden for asylsøknader til å begå kriminalitet.
4. Dokumenterte at 3,8 prosent av de totalt 8316 dommene som var avsagt i Oslo tingrett i perioden 1. januar 2011 til 21. august 2013, var avsagt mot asylsøkere. Første anslag siden 2001 (da én prosent).
5. Dokumenterte at mange av asylsøkerne som de siste årene er domfelt bor på asylmottak. I minst 36 prosent av dommene blir det opplyst at tiltalte bor på et asylmottak.
6. Dokumenterte at narkotikaselgerne utnytter asylinstituttet, og dermed ødelegger for det store flertallet reelle asylsøkere.
7. Dokumenterte at de fleste som blir tatt får i praksis liten eller ingen straff. Bare en av tre narkoselgere blir utvist, stikk i strid med hva både politikerne og politiet tidligere har gitt inntrykk av.
8. Viste at 14 prosent av dommene har dokumentfalsk, falsk ID som et av tiltalepunktene. I 21 prosent av dommene er personen(e) tiltalt for tre eller flere paragrafer i straffeloven.
9. Viste gjennom et interaktivt kart på nett og mobil hvor kriminaliteten asylsøkere står bak blir begått i Oslo, hva slags kriminalitetstyper det er snakk om og hvilke land de tiltalte kommer fra.

² Definert som personer som enten bor på norske asylmottak, har hatt status som asylsøker men har fått avslag på søknaden, oppholder seg her ulovlig eller er asylsøker i Schengen og er i Norge uten fast bopel.

6 Organiseringen av arbeidet, metodebruk og kildebruk

Etter at vi hadde fått tildelt gravestøtte fra sjefredaktøren i slutten av april, begynte vi å lage en disposisjon for organisering av arbeidet gjennom en tidsplan. Vårt mål var å publisere de første sakene i god tid før valgkampinnspurten. Både fordi valget aktualiserte problemstillingen, men også fordi vi ønsket å sette dagsorden for debatten i innspurten av valgkampen.

Siden det i utgangspunktet ikke fantes noen dokumentasjon på det vi ønsket å finne ut av, annet enn muntlige kilder og enkeltstående bekymringsmeldinger fra ulike hold, trengte vi å organisere arbeidet rundt å bygge opp kvantitativ informasjon i tillegg til alle de andre naturlige kildene.

Vi var to journalister og en researcher i arbeidet. Sistnevnte hadde hovedansvaret for å samle sammen dommer. Vi to skulle gå gjennom dommene og systematisere dem. I tillegg satte vi opp en plan for hvem som skulle forholde seg til hvilke kilder, for å sikre kontinuitet i kildepleien.

I de følgende avsnitt vil vi redegjøre nærmere for hvordan vi organiserte arbeidet, metodebruk og datainnsamling og i hvert avsnitt også omtale problemer vi hadde underveis.

Forberedende research

Før du bygger en database, er det helt avgjørende at du vet at ingen andre har gjort det før det. Hvis ikke er alt arbeidet bortkastet.

Det første store spørsmålet var om det var noen andre som hadde gjort det vi ønsket å gjøre, nemlig dokumentert og tallfestet kriminalitet som begås av personer med status som asylsøkere, eller personer som er asylsøkere i Schengen og oppholder seg i Norge uten fast bopel eller uten grunnlag for asylstatus.³

Vi kontaktet de sentrale aktørene som kunne tenkes å ha statistikk, tall og grunnlagsmateriale om kriminalitet begått av asylsøkere; domstolene, politiet, Utlendingsdirektoratet og Statistisk Sentralbyrå, samtidig som vi laget en oversikt over tidligere publiserte forskningsrapporter om temaet.

Til tross for den store asylstrømmen til Norge på 2000-tallet, var det ikke gjort noe om dette i regi av utlendingsmyndighetene i siden 2004, dem gang basert på tall fra 2001.

Konklusjonen den gang var at asylsøkere begikk svært få lovbrudd, basert på statistikk over siktelsener mot utlendinger uten fast bopel, fra land som asylsøkere normalt kommer fra, og at asylsøkere fra Afrika og Asia maksimalt kan ha begått 2-3 promille av oppklarte lovbrudd.⁴ For øvrig ble det anbefalt å være forsiktig med å lage statistikk i det hele tatt om kriminalitet blant asylsøkere:

-Vi ser at det på dette feltet må manes til stor varsomhet med hensyn til hvilken informasjon som gis ut – både fordi det er svært vanskelig å operere med eksakte kategorier på for eksempel asylsøker og fordi det er informasjon som er knyttet til en spesiell gruppe og derfor fort kan virke stigmatiserende, konkluderte UDI, SSB og politiet i rapporten «*Utlendinger, asylsøkere og kriminalitet*» fra 2004. Ti år senere er det gjort svært lite for å skaffe mer kunnskap om dette.

³ Definisjonen vi brukte for å avgrense var: personer som enten bor på norske asylmottak, har hatt status som asylsøker men har fått avslag på søknaden, oppholder seg her ulovlig eller er asylsøker i Schengen og er i Norge uten fast bopel.

⁴ <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/svaert-faa-lovbrudd-er-begaatt-av-asylsokere>

Domstolsadministrasjonen:

12. juni 2013 sendte vi en henvendelse til Domstolsadministrasjonen i Trondheim med spørsmål om følgende statistikk var mulig å fremskaffe:

- Statistikk over domfelte personer i Norge uten fødselsnummer – fordelt på statsborgerskap de siste tre år.
- Statistikk over domfelte i Norge bosatte/ikke bosatte og registrerte/uregistrert utlendinger de siste tre år.
- Domfelte ut fra statsborgerskap – og befolkningen i alt de siste tre år

Halvannen time senere fikk vi et kort svar:

«Vi har ikke statistikk over slikt. I domstolenes statistikk er en sak en sak og et menneske et menneske. Statsborgerskap kan ikke genereres. Da tror jeg Kriminalomsorgen eller Politiet ligger nærmere til hands».

Politiet:

Politiet sa de kun registrerte statsborgerskap i straffesakene og ikke registrerte annen bakgrunn, som status for asylsøknad etc. Kriminalomsorgen var utelukket da vi der blant annet ikke ville fått med alle som sitter kortere perioder i politiets varetekt.

Oslo tingrett:

Oslo er byen der flest asylsøkere begår kriminalitet og en by svært mange asylsøkere fra omkringliggende asylmottak i regionen kommer til. Vi kontaktet derfor Oslo tingrett for å høre om de gjorde slike registreringer av bakgrunnen til domfelte i sine rundt 15 000 saker årlig.

De sa at de på ingen måte registrerte dette. De ga uttrykket for at de syntes spørsmålet var stigmatiserende og ba oss tenke oss om før vi gjorde slike beregninger og i alle fall før vi skrev om det. Inntrykket var at de mente kriminelle asylsøkere utgjorde en så liten gruppe av straffedømte at det ville bli en skjev fremstilling å bruke mye plass på å omtale dem som en gruppe.

Utlendingsdirektoratet (UDI):

Utlendingsdirektoratet hadde heller ikke noe materiale eller faktagrunnlag om kriminalitet begått av asylsøkere eller beboere på mottak.

I postlistene til UDI fant vi ut at også utlendingsmyndighetene innså at det var stor mangel om kunnskap om i hvilken grad asylsøkere og utlendinger uten lovlig opphold er representert i det norske kriminalitetsbildet. Dette hadde ført til at UDI i september 2012 bestilt et forskningsprosjekt fra Oxford Research som skulle «oppdatere og utvide» rapporten fra 2004, samt lage statistikk over asylsøkere som har gjort lovbrudd. Prosjektet skulle vært ferdig i mai 2013.

Vår første tanke var at det kanskje ikke var noe vits å grave i dette, siden et forskningsprosjekt allerede var ferdig. Store mengder data over lovbrudd og siktelsler var dessuten allerede hentet ut, og overlevert forskerne.

Men prosjektet var rammet av store forsinkelser. UDI svarte at rapporten tidligst ville være ferdig 1. september, og muligens først etter valget. Vår ambisjon var å få ut data før valget. I skrivende stund er Oxford Research ennå ikke ferdig.

Statistisk Sentralbyrå (SSB):

Innsyn i underlagsmaterialet til SSB-prosjektet ga oss nyttig bakgrunnsinformasjon, ikke minst fordi vi så at også utlendingsmyndighetene innså at kunnskapsgrunnlaget var svært dårlig og at det var gjort alt for lite for å kartlegge omfanget av asylkriminalitet.

Vi bestemte oss for å gjøre et nytt forsøk for å spare oss for mye ekstraarbeid:

Vi ba om innsyn i de samme dataene som forskerne hadde fått, nemlig tatt over siktelser og lovbrudd for personer som er asylsøkere eller som oppholder seg i Norge uten tillatelse.

Statistisk Sentralbyrå sa blankt nei. Begrunnelsen var at vi var journalister, og ikke forskere, og dermed ikke omfattet av «Standardavtale for forsknings- og utredningsoppdrag»:

«De statistikkene eller datagrunnlagene som her er utlånt er av et deltaljomefang og er av en slik kvalitet at de hverken kan publiseres som offisiell statistikk eller almengjøres gjennom en leveranse som et ordinære oppdrag», svarte SSB.

Vi fikk for øvrig oversendt en lang liste linker til tidligere publisert statistikk, som ikke ga noen svar på det vi søkte.

Avslaget ble også begrunnet med at Oxford likevel ville være ferdig med rapporten i løpet av kort tid. Ti måneder senere er statistikken fremdeles hemmelig.

Konklusjonen i løpet av den forberedende researchen (20. mai – 15. juni) var klar: Til tross for opprettelsen av Schengen-samarbeidet, utvidelsen av EU, avvikling av overgangsregler for EU og store forandringer i asylstrømmen til Norge og Europa, samt enorme utfordringer i ventetid og saksbehandling i UDI, var det ikke mulig å hente inn tall som sa noe om hvor mye kriminalitet asylsøkere begår:

Vi var nødt til å lage vår egen undersøkelse hvis vi skulle få svar på våre spørsmål:

Men hvor mange asylsøkere blir egentlig dømt for kriminalitet?

Hva slags kriminalitet begår de?

Bruker de asylmottakene som utgangspunkt?

Hvor stor andel representerer de av totalen?

Bygging av databasen

Fremgangsmåten vi valgte, var å undersøke det vi faktisk hadde mulighet til å få tilgang til, nemlig dommer. Så lenge SSB nektet å gi oss tall over siktelser og lovbrudd, måtte vi nøye oss med dommene.

Dommene ble hentet ut fra www.domstol.no, en åpen base for journalister. Du må søke, registrere deg, og få ditt eget passord.

Alle dommene som var med i undersøkelsen, ble lagret i pdf-format og fikk et eget nummer.

Vi bestemte oss for å bruke Excel, først og fremst fordi dette var det regnearket vi behersket best, og fordi vi lett kunne importere dette inn i verktøyet vi ville bruke eventuelt å presentere materialet interaktivt.

Lene Li Dragland, researcher i Aftenposten, har over flere år lastet ned, lest og systematisert rettsavgjørelser og tiltaler fra databasen. Det er et svært tidkrevende arbeid, men utgjør samtidig en unik ressurs. Erfaringene vi høstet med dette prosjektet, gjør at vi kanskje vil prøve oss på enda større dataanalyser i fremtiden.

I utgangspunktet har vi nemlig brukt tilgangen på dommer til å finne enkeltsaker, undersøke kriminelle og prøve å se mønstre i enkelte kriminalitetsformer, for eksempel ranskriminaliteten. Denne gangen var planen å bruke dommene til å lage en enda større analyse/undersøkelse, og se sammenhenger utover enkeltsakene.

Vi søkte opp dommer som nevnte «asyl» eller «mottak». «Asyl»-søkeordet fanget opp om den domfelte kunne ha en pågående asylsak. «Mottak»-søkeordet brukte vi fordi mange av de domfelte oppga at de var bosatt ved et mottak, hvor de fikk kost, losji og lommepenger.

Resultatet ga i utgangspunktet 516 dommer.

En begrensning vi umiddelbart støtte på, var at vi risikerte å overse dommer. Dersom asyl* eller mottak* ikke var nevnt i dommen, ville vi ikke finne den.

Vi kunne også få inn dommer i materialet som ikke berørte asylsøkere, slik at hver dom måtte undersøkes manuelt.

Dessuten var materialet ufullstendig i forhold til deler av landet uten for Oslo og domstolene rundt Oslo. Vi valgte derfor å avgrense undersøkelsen fra kriminalitet utenfor Stor-Oslo-området.

Et annet grunnleggende problem var å definere hva som egentlig er en asylsøker. En person kan være asylsøker på et tidspunkt, og deretter få avslag i UDI. Saken kan deretter ankes til UNE og senere føres inn for retten. Spørsmålet var på hvilket tidspunkt en person ikke lenger er asylsøker, men en person som oppholder seg ulovlig i landet.

Saken ble ytterligere komplisert ved at flere som pågripes av politiet, først søker asyl ved pågripelsen. Vi valgte å definere dette som personer som hadde søkt asyl i Norge, og som enten hadde saken til behandling eller hadde fått saken behandlet.

Definisjonen vi til slutt brukte på trykk var «personer som enten bor på norske asylmottak, har hatt status som asylsøker men har fått avslag på søknaden, oppholder seg her ulovlig eller er asylsøker i Schengen og er i Norge uten fast bopel».

Hvilke variabler skulle vi trekke ut fra dommene?

Vi bestemte først å bygge basen etter:

- saksnummer,
- domsnummer,
- domstol,
- navn på dømt,
- nasjonalitet,
- straffereaksjon,
- type lovbrudd,
- bosted
- et kort sammendrag av forholdene vedkommende var tiltalt for.

Vi trakk også ut saker vi mente representerte gode eksempler vi kunne bruke som caser til de ulike sakene, og hvor vi ville prøve å få kontakt, både med personene som var utsatt for kriminaliteten og asylsøkeren som hadde begått den.

Kriteriene måtte være mest mulig entydige og klare, og basert på de ulike spørsmålene vi hadde satt opp, nemlig hvor mye kriminalitet blir begått av asylsøkere, hva blir de dømt for, hvor skjer kriminaliteten, hva slags bakgrunn har de, hvor bor de og hvilken straff får de.

Hvordan kode dataene, slik at materialet kunne analyseres best mulig?

Det å forandre 4000-5000 sider med dommer til en database viste seg å bli en adskillig større jobb en vi trodde. Kodingen er et kjedelig og langsomt arbeid. Hver dom må leses, fakta hentes ut, og deretter punsjes inn dataene i databasen.

I praksis tok det ca 15 minutter å lese hver dom, trekke ut dataene og legge det inn i databasen, det vil si minimum 100 effektive timer.

Det gikk mye tregere enn vi trodde, og det måtte skje inne i mellom annet arbeid i redaksjonen. Vi vurderte å «outsourc» punsjingen, for eksempel kjøpe inn tjeneste fra jusstudenter, men kom til at vi måtte gjøre det selv.

Det var den eneste måten vi kunne være sikre på at vi kunne stole på dataene. Dessuten ga domsanalysen oss mye og viktig overskuddsinformasjon, for eksempel om mulige caser og eksempler.

Bruk av Google Spreadsheets

Da databasen var ferdig eksporterte vi dette til programmet Google Spreadsheets. Her lagret vi den offentlige versjonen av databasen, hvor vi fjernet navnet på de domfelte, vitner og ofre.⁵

For å kunne lage en kartpresentasjon med nåler, beskrivelse og alvorlighetsgrad over asylkriminalitet, var vi nødt til å legge inn kartkoordinatene siden vi i databasen bare hadde lagt inn gatenavn. For å unngå å identifisere ofrene måtte vi dessuten fjerne gatenumre der hvor der dreide seg om kriminalitet begått i private hus, for eksempel voldtekter.

Vi lagde en ny kolonne i basen som kunne hadde koordinatene. Koordinatene fant vi ved å bruk et nyttig verktøy fra Mondeca – som gjør at du kan legge inn en adresse og få adressens kartkoordinat.⁶

Fra spreadsheet'en ble dataene hentet for å lage innholdet i kartet. Selve programmeringen består av litt HTML(oppsett), CSS (til å gi farger og stil) og JavaScript for å generere kartet. Selve kartet er laget med et javascript-bibliotek som heter «Leaflet». Dette ligner Google Maps, og er gratis. Leaflet har en rekke utvidelser, og det var ekstra nyttig siden dette kartet består av hundrevis av markører/nåler. Dermed er det mer oversiktlig å samle dem. Utvidelsen vi brukte er «LeaFlet MarkerCluster plugin».

En stor fordel med denne metoden er at kartet bare må opprettes en gang. Selve innholdet hentes fra Google spreadsheet og kartet ble oppdatert dersom vi redigerte spreadsheeten. Det er med andre ord enkelt å fjerne, legge til eller rette.

Postlister – OEP

Parallelt med å bygge databasen, ba vi om innsyn i alt i postlistene til Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet og Justisdepartementet som berørte det samme temaet.

På den måten plukket vi opp mange eksempler på hvilke praktiske problemer kriminalitet blant asylsøkere medførte.

Et eksempel er reportasjen fra Torshov, som baserte seg på at vi fant flere brev i UDI fra mottakslederen som klaget over problemer med beboere som levde av å selge narkotika. Søknader om ekstramidler og ekstravakter illustrerte at situasjonen var vanskelig, og gikk utover vanlige asylsøkere også.

Ute i felt

En vesentlig del av datainnsamlingen og innhenting av informasjon til reportasjene ble gjort ute i felt. Her er de viktigste observasjonene og feltarbeidene vi gjorde i prosjektet:

- Bakgrunnssamtaler med flere personer i Oslo politidistrikt og Politiets utlendingsenhet (PU), Oslo tingrett og forsvarere som hadde mange straffesaker der asylsøkere var tiltalt.
- Var tilstede på et asylmottak da politiet hentet personer som oppholdt seg der ulovlig.
- Traff ofre for kriminalitet begått av asylsøkere

⁵ <http://www.aftenposten.no/grensekrim/Her-skjer-kriminaliteten-7301557.html#.Utksr5GOZXJ>

⁶ <http://universimedia.pagesperso-orange.fr/geo/loc.htm>

- I syv timer var vi med Oslo-politiets avsnitt for spesielle operasjoner da de sivilt skulle aksjonere mot leiligheter, åpne rusmiljøer, prostitusjon og sexkjøp og ulovlige utesteder i Oslo.
- Var tilhørere i en rettsak som var et typisk eksempel på hvor mye ressurser som brukes i forvaltningen for disse sakene. I rettesaken, som varte to timer, var tre dommere, en tolk, en forsvarer, aktor og to politibetjenter på plass i den lille salen.

De berørte

På grunnlag av dommene valgte vi ut flere privatpersoner som vi visste var berørt av kriminaliteten. Da databasen var ferdig, tok vi kontakt med flere av dem for å høre hvilke erfaringer de hadde gjort seg, og for å høre om de var interessert i å snakke med oss.

Noe av det mest tankevekkende var at mange av dem fortsatt var redde, og ikke ville at vi skulle skrive om dem, noe vi selvfølgelig respekterte.

Flere visste at gjerningsmennene var ute igjen, og var engstelige for represalier. For mange hadde det vært en stor belastning å føre saken frem, stå som vitne i rettssalen, og deretter se at den dømte fikk dom på noen uker før vedkommende var ute på gaten igjen.

Jo mer alvorlig kriminalitet de var utsatt for, jo mer engstelige var de for at Aftenposten skulle skrive om det.

Det slo oss at tallene på mange måter tilslører hvilke store påkjenninger som ligger bak for de som blir berørt, enten det er et tyveri, et overfall eller innbrudd.

Analysen og interaktivt kart

Systematiseringen og struktureringen av de 352 dommene i databasen ga oss mye ny informasjon som aldri tidligere var kjent⁷.

Den 6. september, tre dager etter første artikkel i prosjektet, lanserte Aftenposten et interaktivt kart på bakgrunn av databasen, der leserne selv kunne gå inn og undersøke flere forhold:

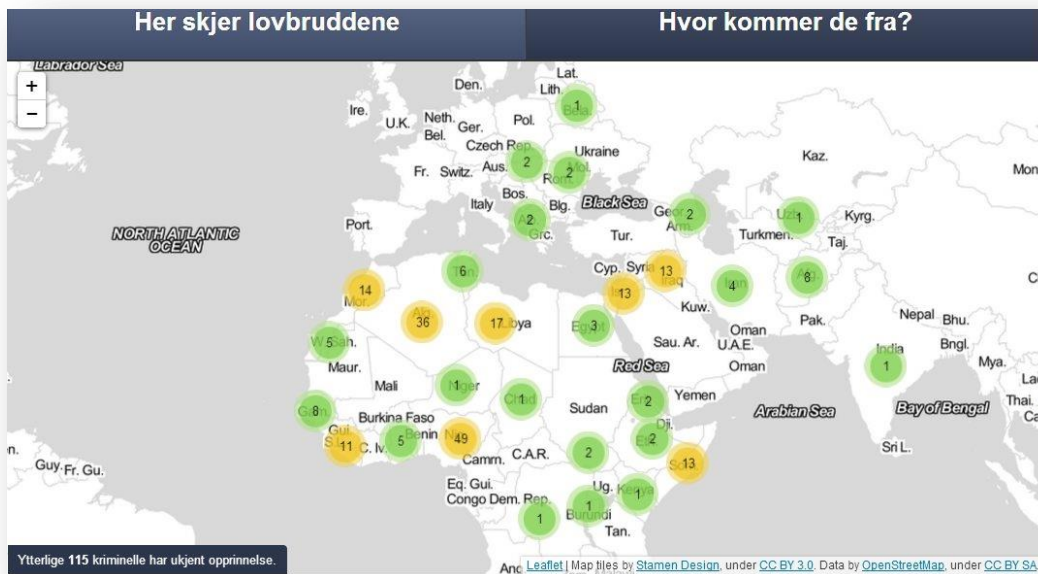
- Hva slags kriminalitet ble de siktet eller dømt for?
- Hvor ble lovbruddene begått?
- Hvor kommer de fra?
- Hva slags straff ble de idømt?
- Hvilke asylmottak bodde de på?
- Hva visste politiet og domstolene om deres identitet?

⁷ Se liste over hva som var genuint nytt i sakene i punkt 5 på side 6 i rapporten.

Skjermdump fra det interaktive kartet som ble publisert på aftenposten.no og mobile plattformer 6. september:

Skjermdump fra samme kart som viser hvor de domfelte asylsøkerne i databasen kommer fra:

I teksten som fulgte til kartet ble det gjort oppmerksom på at Aftenposten har kartlagt 352 dommer fra 2011 til august 2013 mot personer som har søkt asyl i Norge, og i mellomtiden blir dømt for ulike typer kriminalitet. Det ble også skrevet at undersøkelsen omfatter dommer fra Oslo og området rundt, i hovedsak fra tingrettene i Oslo, Asker og Bærum, Follo og Nedre Romerike, og dermed ikke det totale bildet av kriminalitet begått av asylsøkere.

Årsaken er at noen dommer ikke oppgir om vedkommende er asylsøker eller ikke. I tillegg er det mye kriminalitet som aldri blir ført frem til domstolene, men som blir henlagt eller avgjort med bøter og forelegg.

Det ble gjort klart at kartleggingen omfatter dommer hvor det ble oppgitt at vedkommende hadde vært asylsøkere, eller hadde tilknytning til et asylmottak, at undersøkelsen omfatter personer som har søkt asyl, som bor på mottak og venter på svar fra UDI eller bosettelse, samt personer som har fått avslag, men fortsatt befinner seg i Norge. Det omfatter personer som har utreiseplikt eller personer som oppgir at de er asylsøkere, men er her ulovlig.

Samtidig ble det opplyst at statistikken er anonymisert, slik at det ikke skal være mulig å identifisere nøyaktig hverken ofrene eller gjerningsmannen.

7 Problemer underveis: Motstand, stigmatisering og balansering

Da vi 3. september startet publiseringen med fire sider i Aftenpostens morgenutgave og opprettelsen av en egen seksjonsside på ap.no og mobilplattformer med sakene, satte det denne dagen dagsorden i Norge og på nyhetssendingene. Gjennomgangen av de 352 dommene, og at over halvparten av asylsøkerene som ble dømt var domfelt for narkotika, ble raskt snappet opp av NTB, VG, TV2 og NRK. I morgensendingene og i Dagsrevyen og i Dagsnytt 18 ble nyhetene og funnen3 grundig referert.

Saken ble også diskutert i flere av valgdebattene.

Aftenposten viet i dagene som fulgte sakene god plass, flere sider og høy plassering på digitale plattformer. Vi publiserte det interaktive kartet laget på bakgrunn av databasen. I starten kom det relativt få reaksjoner, selv om sakene var blant de mest leste og delte. De reaksjonene vi fikk, kom fra yttersidene i innvandringsdebatten. Innvandringskritikere mente vi var altfor forsiktige, mens fra yttersiden på venstre ble vi beskyldt for å fremme rasisme.

Vi visste fra vi startet prosjektet at dette var en «politisk ukorrekt» sak, og at vi kunne risikere at faktaene vi fant kunne bli misbrukt. Vi tolket kritikken vi fikk underveis fra begge sider dithen at vi hadde klart å balansere dette brukbart.

Et av grepene vi gjorde var at vi i de fleste sakene hvor vi presenterte tallene og faktaene, minnet om hvor mange asylsøkere det er totalt til Norge. Dette var et faktum vi gjentok igjen og igjen, nettopp for å minne om at de kriminelle asylsøkerne utgjorde en liten del av det store antallet asylsøkere. Men kriminaliteten de begikk, medførte store kostnader for ofrene, og betydelig ressursbruk for både politi og rettsvesen.

Faktabokser som sto ved alle de første sakene på papir og mobil/nett for å få frem forholdstallene:

Dømte asylsøkere

Aftenposten har gjennomgått minst 352 dommer avsagt fra 1. januar 2011 og frem til 21. august i tingretter i Oslo, Asker og Bærum, Follo og Nedre Romerike mot personer som oppgir å være asylsøkere.

Dette er personer som enten bor på norske asylmottak, har hatt status som asylsøker men har fått avslag på søknaden, oppholder seg her ulovlig eller er asylsøker i Schengen og er i Norge uten fast bopel. Dommene er fra første instans i tingretten og eventuelle ankesaker er ikke med i utvalget.

Asylsøkere i Norge

Per 1. august er det registrert 6257 nye asylsøkere i Norge i år.

15 798 personer bor nå på norske asylmottak.

33 prosent av disse har endelig avslag på asylsøknaden, og dermed utreiseplikt. 1

6 prosent har sak til behandling i Utlendingsdirektoratet (UDI). 19 prosent har klagesak i Utlendingsnemnda.(UNE).

Kilder: UDI, Politiets Utlendingsenhet (PU).

Reaksjoner på dimensjonering og begreper

Etter hvert begynte det å komme enkelte reaksjoner på at vi viet sakene så mye plass dag etter dag. Kanskje ikke så rart, når Norges største avis publiserer så mange artikler om et tema på så kort tid. Det kom også kritikk for at vi omtalte prosjektet under vignetter som «asylkrim», «grensekrim» og «asylkriminalitet». Vi hadde også en egen seksjonsside der vi samlet alle sakene på ap.no/grensekrim.

Ni dager etter at første artikkel hadde stått, sendte professor Katja Franko Aas og forsker Nicolay B. Johansen ved Institutt for kriminologi og rettssosiologi, juridisk fakultet ved UiO en kronikk til Aftenposten som kort tid senere ble trykket i papiravisen og lagt ut på digitale plattformer.

De skrev blant annet:

«Vi stiller oss kritisk til bruken av begreper og overskrifter i denne reportasjerekken spesielt og generelt til det store fokuset som rettes mot kriminalitet begått av asylsøkere. Vi vil hovedsakelig anføre to grunner. For det første er oppslagene misvisende og for det andre leder de til at en særlig sårbar gruppe svertes i uforholdsmessig grad».

De var av den oppfatning at medieoppmerksomheten rettet mot kriminalitet begått av asylsøkere ikke samsvarte med det «vi vet» om omfanget på problemet.

«Aftenposten har med sine reportasjer og valg av vignetter bidratt til at det å søke asyl blir noe mistenkelig», skrev de.

De viste til at 352 domfelte var få i den store helheten av de mange tusen som ble domfelt hvert år og at tidligere undersøkelser tilbake i 2001 visste hvor lite omfang denne kriminaliteten representerte. Vårt poeng var jo imidlertid at det ikke fantes noen gode tall på dette. 2001 var på daværende tidspunkt 12 år siden. Strømmen av asylsøkere til Schengen og Norge har endret seg drastisk siden da. Franko Aas ble intervjuet av oss i artikkelen 14. september.

Men det var også forskerkolleger av de to som hadde motsatt holdning. Denne fikk vi fra en stipendiat ved samme institutt:

«Jeg leste artikkelen deres "Her skjer kriminaliteten" i dag, og benytter meg av oppfordringen til kommentar, eller retter sagt en forespørsel: Jeg er meget imponert over gjennomgangen dere har gjort av tingrettsdommer mot (tidligere) asylsøkere. Men kunne det vært mulig å få tilgang på statistikken i tabellformat?»

Intern debatt om dimensjonering

Det var også en viss skepsis og motstand internt i Aftenposten mot å vie serien så mye og betydelig plass i landets største avis ut fra samme begrunnelse, at de representerte en liten gruppe og at det kunne være stigmatiserende.

De to første dagene hadde vi fire sider, etterfulgt av et rigg i papiravisen dagen etter. På sosiale medier og på digitale plattformer ble sakene delt og laget som oppslag. De var godt synlig. Alle saker ble vurdert ut fra Aftenpostens nyhetskriterier hver for seg og vi hadde pauser i publiseringen for ikke å gjøre det for massivt.

Vi valgte å spre sakene ut over, og flere artikler ble liggende i noen dager for at det samlede inntrykket ikke skulle bli for voldsomt. Noen av artiklene ble liggende til etter valget, selv om de i praksis var ferdig.

PFU-klage

Den 19. september ble det sendt en klage til Pressens faglige utvalg (PFU) av to personer som blant annet mente Aftenposten fremstilte «grove faktafeil og begreper som gir et stigmatiserende bilde av asylsøkere».

De mente blant annet Aftenpostens nettsider under ap.no/asylkrim. var med på å «skape et inntrykk av asylsøkere som kriminelle». Det ble henvist til punk 4 – 4.4 i Vær-varsom-plakaten om publiseringsregler

Klagen ble innstilt til forenklet behandling av PFU-sekretariatet og avslått til behandling.

Ny bruk av domsmateriale

Prosjektet viste at det var mulig å samle og analysere store mengder data, og presentere ny informasjon fra dommene som satt fokus på et vanskelig, følsom og komplisert samfunnsproblem. Dommene kan brukes på en helt annen måte enn de fleste journalister gjør i dag, for eksempel til å gjøre enda grundigere analyser av kriminalitetsbildet og se trender og problemstillinger som vi ikke fanger opp ved å behandle hver dom som en enkeltsak.

Vi mener for øvrig av tilhengerne av en liberal asylopolitikk gjør asylsøkere enn bjørnetjeneste ved å bagatellisere funnene fra vår undersøkelse. Det er et faktum at et lite mindretall utnytter og misbruker asylinstituttet. Sakene våre utløste en bred politisk debatt i valgkampen om hvordan man kan løse dette.

8 Vedlegg: Artikkene og lenker

Artikkene:

1) 3.9.2013:

Over halvparten av de dømte dømmes for narkolovbrudd

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Over-halvparten-av-de-domte-dommes-for-narkolovbrudd-7298129.html#.UtezI6nuJyw>

Søker asyl og driver Oslos narkohandel

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Soker-asyl-og-driver-Oslos-narkohandel-7298021.html#.UteyuKnuJyw>

- Bidrar til å svekke tilliten til asylordningen

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/UDI-direktoren---Bidrar-til-a-svekke-tilliten-til-asylordningen-7298031.html#.Utez86nuJyw>

2) 4.9.2013:

Her blir fire asylsøkere avslør. Her tømmer de fire asylsøkerne butikken.

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Her-tommer-de-fire-asylsokere-butikken-7299201.html#.UteziqnuJyw>

39300 asylsøkere registrert uten ID-papirer

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Siste-fire-ar-39300-asylsokere-registrert-uten-ID-papirer-7298080.html#.UtfCgqnuJyw>

3) 6.9.2013:

«Nærmest lovløse tilstander»/Her blir de fleste tatt for narkosalg.

Her skjer kriminaliteten.

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Her-skjer-kriminaliteten-7301557.html#.UteyfKnuJyw>

Selger en million smuglersigaretter i uken i Oslo (NETT)

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Selger-en-million-smuglersigaretter-i-uken-i-Oslo-7303005.html#>

4) 7. 9.2013:

Menneskesmugler fri fordi norske fengsler er fulle

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Menneskesmugler-gikk-fri-fordi-norske-fengsler-er-fulle-7302408.html#.UtfBj6nuJyw>

5) 9.9.2013:

Kjøper falsk asylbevis for 1500-4000 kr

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Kjoper-falskt-norsk-asylsokerbevis-for-1500-kroner-7303964.html#.UtfCIqnuJyw>

Har 14 jobber og jobber 153 timer i uken – på papiret

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Har-14-jobber-og-jobber-152-timer-i-uken---pa-papiret-7303967.html#.UtfBw6nuJyw>

6) 14.9.2013:

Grenseløse gjengangere

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Grenselose-gjengangere-7310170.html#.UtfDRKnuJyw>

7) 15.9.2013:

Søkte asyl i Norge og syv andre land

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Sokte-asyl-i-Norge-og-syv-andre-land-7311087.html#.UtfDd6nuJyw>

Stjålet mobil er på Afghanistan-tur.

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Stjalet-mobil-reiser-Afghanistan-rundt-7310021.html#.UtfBa6nuJyw>

8) 23.9.2013:

Bare en av tre narkoselgere blir utvist

<http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Bare-n-av-tre-narkoselgere-blir-utvist-7317890.html>

9) 24.9.2013:

Halvparten av narkoselgerne hadde søkt asyl

<http://www.aftenposten.no/grensekrim/Halvparten-av-narkoselgerne-hadde-sokt-asyl-7317883.html#.UtfD-6nuJyw>